

**ІННОВАЦІЙНІ ПРОФЕСІЙНІ УМІННЯ
ЯК «ГЛОБАЛЬНА ВАЛЮТА» ХХІ СТОЛІТТЯ:
АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ**

В умовах розвитку економіки знань як інноваційної економіки, що вимагає нових підходів до організації виробництва, його технологій, якості продукту та маркетингової політики суб'єктів економічної діяльності, якісно нові вимоги ставляться до вищої освіти, тобто до підготовки нових професіоналів, здатних і готових до інноваційної творчості діяльності.

За таких умов уміння, необхідні для успішної професійної діяльності, перетворились, за висловом експертів ОЕСР, сформульованим у документі цієї організації «Стратегія розвитку умінь», на «глобальну валюту ХХІ століття» [1, 3]. Без достатніх інвестицій у професійну освіту, у розвиток необхідних професійних умінь, людина приречена сьогодні на маргінальне становище у суспільстві, вона не здатна відповідати вимогам технологічного прогресу, успішно конкурувати в умовах розвитку наукоємного виробництва та формування глобального суспільства знань. Однак професійні уміння як нова «глобальна валюта» мають властивість швидкої девальвації, що зумовлено швидкими змінами вимог ринку праці. Таким чином, йдеться про необхідність системної державної політики розвитку та підтримки якісної професійної освіти, здійснюваної на рівні міжнародної спільноти, держави, конкретних інституцій та організацій.

«Стратегія розвитку умінь», ініційована у 2010 – 2012 рр. ОЕСР, є прикладом зацікавленості міжнародного мозкового центру, яким є ця організація, проблемами якісної професійної підготовки трудових ресурсів і підвищення ролі вищої школи у розвитку економіки знань.

Ключовим в контексті нашого дослідження є поняття *уміння (skills)*. Підкреслимо, що у аналізованому нами документі ОЕСР («Стратегія розвитку умінь») поняття *уміння* використовується як синонім поняття *компетентність* (або компетентності) та визначається як сукупність знань, якостей та здатностей особистості, що можуть бути отриманими, сформованими, розвинутими у процесі навчання та уможливають успішне та стабільне виконання індивідом професійних завдань.[1, 12].

Разом з тим використання понять *уміння* та *компетентність* як синонімічних (взаємозамінюваних) є характерним далеко не для всіх документів ОЕСР, у яких розглядають проблеми розвитку та модернізації професійної вищої освіти. Зокрема, у доповіді ОЕСР «Добробут націй» (The Well-being of Nations) [2], при визначенні поняття «людський капітал», поняття *уміння* та *компетентність* використано як такі, що доповнюють а не заміняють одне одного. З'ясовуючи сутність поняття *людський капітал*, експерти трактують його як «знання, уміння, компетентності та якості особистості, що забезпечують утворення особистого, суспільного та економічного добробуту» [2, 46].

У сучасних дослідженнях проблем інноваційного розвитку освіти та підготовки кваліфікованих фахівців, що відповідають потребам ринку праці,

називають широке коло актуальних умінь, необхідних для успішної професійної діяльності. Далеко не повний їх список включає такі: базові уміння (foundation skills), загальні уміння (generic skills), ключові уміння (key skills), фундаментальні уміння (fundamental skills), професійні уміння (occupation-specific skills, hard skills), спеціальні уміння (specialised skills), технічні уміння (technical skills), екологічні (енерго-, здоро'я та та природозбережувальні) уміння (green skills, green vocational skills), когнітивні уміння ("learning-to-learn" skills, routine cognitive skills, higher-order skills – the "4 C's" skills,; Creativity, Critical thinking, Communication, Collaboration), уміння інноваційної діяльності (innovation skills), творчі уміння (creative skills), підприємницькі уміння (entrepreneurial skills), практичні професійні уміння (hard skills), загальні уміння (soft skills) тощо. Всі ці та багато інших більш конкретних умінь є складовими «портфоліо компетентностей» сучасного фахівця.

В умовах сучасної економічної кризи абсолютна більшість розвинених економік відчувають дефіцит умінь, необхідних для успішного інноваційного розвитку, що й зумовило появу аналізованого нами документу – «Кращі уміння, краща робота, краще життя: Стратегічний підхід до політики розвитку умінь» (Better Skills, Better Jobs, Better Lives: A Strategic Approach to Skills Policies).

Наголосимо, що «Стратегія розвитку умінь», ініційована ОЕСР, має комплексний характер, тобто спрямована на вирішення проблеми як на рівні міжнародної економічної та освітньої політики, комплексних державних політичних ініціатив, так і адміністративних рішень, що приймаються на рівні окремих виробничих фірм, державних установ та освітніх організацій. Стратегія повинна допомогти країнам виявити сильні і слабкі сторони існуючої національної політики розвитку навичок і вмінь, порівняти її на міжнародному рівні і розробити свою стратегію для підвищення якості трудових ресурсів, національної економіки та життя у країні. Зокрема, стратегія формулює підстави, на яких уряд може ефективно працювати з усіма зацікавленими сторонами – місцевими та регіональними органами влади, роботодавцями, працівниками, студентами, вищими – у всіх відповідних сферах політики. Головними напрямками реалізації стратегії є такі:

- *Надання консультативної допомоги у виборі пріоритетів інвестиційної політики держави в умовах обмеженого обсягу ресурсів:* інвестиції у розвиток актуальних професійних умінь населення країни є дуже дорогою ініціативою, отже стратегія таких інвестицій повинна бути сконструйована таким чином, щоб принести найбільшу соціальну й економічну вигоду. В умовах глобальної економічної кризи всі уряди відчувають труднощі у розподілі дефіцитних ресурсів, і час тільки посилює ці труднощі. Стратегія ОЕСР передбачає урахування в рамках державної політики розвитку умінь необхідності взаємозв'язку трьох компонентів: 1) вивчення попиту національної економіки на актуальні уміння, 2) визначення шляхів формування актуальних умінь в системі освіти та на робочих місцях; 3) формування можливостей ефективного використання здобутих умінь, попередження їх деградації.
- *Розвиток системи неперервної освіти як інструменту актуалізації умінь, необхідних індивіду впродовж усього життя.* Стратегія дозволяє країнам

оцінити відносну ефективність різних інституційних і неформальних можливостей здобуття умінь – від дошкільної освіти до формального і неформального навчання протягом усього життя – з метою оцінки результатів інвестування та збалансування розподілу ресурсів.

- *Сприяння загальнодержавному підходу до здійснення політики розвитку умінь*: якщо державна політика спрямована на формування актуальних для інноваційної економіки умінь, що будуть формуватися упродовж усього життя людини, необхідно врахувати у її реалізації широкий спектр сфер та об'єктів такої політики, включаючи освіту, науку і техніку, сім'ю, економіку і державні фінанси, інтеграційні та міграційні процеси, зайнятість населення, соціальний добробут. Створення зв'язків між різними сферами політики має важливе значення для забезпечення ефективності та уникнення дублювання зусиль. Скоординований підхід до політики розвитку умінь дозволить державним функціонерам визначати можливі компроміси, наприклад, між трудовою імміграцією та глобальною інтеграцією ринку праці, або між витратами на розширення дошкільної освіти та інвестиціями в соціальні програми для громадян третього віку.
- *Об'єднання короткострокових і довгострокових планів та зусиль*: політика розвитку умінь включає як цілеспрямовані спеціальні зусилля, спрямовані розв'язання термінових або циклічно виникаючих викликів, передусім таких, як швидке зростання числа безробітних людей у зв'язку з гострою нестачею умінь, необхідних для роботи в умовах швидкого технологічного прогресу, так і заходи щодо стратегічного планування розвитку економіки і суспільства в умовах радикальних структурних змін.
- *Об'єднання зусиль різних рівнів державної влади*. Враховуючи суттєві відмінності у структурі попиту на уміння та інструментах його задоволення у межах кожної країни, стратегія розвитку умінь спрямована на інтеграцію національного, регіонального і місцевого рівнів розробки та запровадження відповідної політики.
- *Залучення до розробки та запровадження Стратегії всіх зацікавлених сторін*. Для розробки ефективної політики розвитку умінь необхідна не тільки координація діяльності різних секторів державного управління та узгодження зусиль різних рівнів влади: повинен бути залученим широкий спектр неурядових організацій, у тому числі роботодавців, професійних та галузевих асоціацій, профспілок, навчальних закладів, а також приватних осіб.
- *Розвиток глобальної перспективи розвитку умінь*: з урахуванням зростаючої взаємозалежності між національними економіками, глобальна перспектива розвитку національного кадрового резерву набуває важливого значення. Визнаючи складність формування політики умінь, ОЕСР розробила стратегію, яка допомагає країнам виявляти сильні і слабкі сторони своїх національних освітніх систем, порівняти їх на міжнародному рівні, і розробити політику, яка може трансформувати кращі навички у кращі робочі місця, у економічне зростання та соціальну інтеграцію. З цією метою в рамках Стратегії розглядаються три взаємопов'язані політичні важелі.

- *Формування пропозиції, що відповідає попиту національного ринку праці на актуальні уміння*: забезпечення кількісної і якісної відповідності умінь, необхідних для задоволення поточних і стратегічних потреб економіки і соціальної сфери. Реалізація цього завдання може бути забезпечена шляхом укладання відповідних до потреб ринку праці навчальних програм закладами освіти, шляхом залучення і утримання талантів. Пропозиція освітніх послуг у даному контексті повинна не тільки гнучко реагувати на попит ринку праці, але й мати істотний вплив на попит.
- *Активізація зусиль щодо формування умінь*: існують численні обставини, що перешкоджають певній частині населення отримати достатні для ефективного працевлаштування уміння. Стратегія передбачає пошук механізмів формування необхідних умінь у представників недостатньо представлених в трудових ресурсах груп населення (мігранти, корінні народи, жінки, літні люди тощо), що може збільшитися базу кваліфікованої робочої сили в економіці країни.
- *Забезпечення ефективного використання здобутих умінь*: інвестиції в уміння – це тільки перший крок, успішна політика розвитку умінь також повинні гарантувати, що вони використовуються ефективно, що інвестиції не були даремними. Крім того, відповідність між уміннями, здобутими працівником, і уміннями, необхідними для роботи, сприяє подальшому цілеспрямованому розвитку цих умінь. Разом з тим невикористані уміння мають тенденцію до атрофії, а нові уміння розвиваються, більшою мірою, через неформальну освіту, часто через досвід праці.

Таким чином, розглядувана нами Стратегія ОЕСР дійсно має інтегративний характер, що об'єднує зусилля широкого кола суб'єктів політичної, економічної та освітньої діяльності. Важливим є, на нашу думку, її обговорення та творче запровадження у нашій країні, оскільки тривала економічна криза, масове закриття промислових підприємств зумовили суттєве зниження попиту на професії, і, разом з тим на відповідні уміння, необхідні для сучасного наукоємного виробництва, що визначає конкурентоспроможність нації в сучасних умовах. Без інвестування держави, суб'єктів економічної діяльності у розвиток таких навчальних програм наша країна приречена на все більше відставання від світових лідерів. Не менш важливою є й увага до підготовки педагогічних кадрів, які у стані розробити навчальні програми інноваційного типу та сформулювати у майбутніх фахівців актуальні професійні уміння.

ЛІТЕРАТУРА:

1. OECD Better Skills, Better Jobs, Better Lives: A Strategic Approach to Skills Policies. – Paris: OECD Publishing, 2012. – 110 p.
2. OECD The Well-being of Nations: The Role of Human and Social Capital.– Paris: OECD Publishing, 2001 – 120 p.